

Centrum pre európske a severoatlantické vzťahy - CENAA



7. Slovenské strategické fórum

Biela kniha obrany a skúsenosti zo Severnej Afriky

Závery zo 7. Slovenského strategického fóra, ktoré sa konalo v dňoch 14. - 15. októbra 2011 v rámci diskusií v Skalici

**FRIEDRICH
EBERT** 
STIFTUNG

S podporou Friedrich Ebert Stiftung zastúpenie v Slovenskej republike

Editácia: Rebecca Murray

Úvod

Siedmy ročník Slovenského strategického fóra (SSF) sa tento krát konal v priestoroch mestského úradu v Skalici v dňoch 14. a 15. októbra 2011.

Jednou z nosných tém fóra boli udalosti v Severnej Afrike a zhodnotenie ich prínosu a vplyvu ako na NATO a EÚ, tak i na Slovensko. Operácia NATO v Líbyi, ktorú Generálny tajomník NATO označil za úspešnú, skončila hneď nasledujúci týždeň po SSF. Medzinárodné spoločenstvo si zo svojho pôsobenia bezpochyby odnáša niekoľko ponaučení. Ktoré sú to, zodpovedali experti v prvom paneli. Špecifickú rolu Slovenska v tomto regióne zachytával druhý panel. Účastníci diskutovali, čo môže Slovensko ponúknuť regiónu a konkrétne Tunisku, kde Slovensko v spolupráci s Holandskom prevzalo predsedníctvo nad procesom odovzdávania skúseností z transformačného procesu.

Skupina expertov z Ministerstva obrany, zahraničných vecí a financií, Národnej rady SR a mimovládneho sektora tiež na fóre pokračovala v expertnej debata o strategickom hodnotení obrany (SHO), ktorú CENAA otvorila v decembri minulého roka. Hoci v čase konania fóra ešte nebola hotová Biela kniha obrany, diskutujúci mali k dispozícii Závery analytickej fázy SHO, ktorú na rokovanie Vlády SR predložil Minister obrany v auguste. Debata v treťom a štvrtom paneli sa tak tento krát sústredila na výsledky ročnej práce predkladateľov. Účastníci sa pokúsili zhodnotiť, kde bolo Ministerstvo obrany (MO SR) úspešné v navrhovaných reformách a kde naopak ostali rezervy, a či sa v procese kvalitatívne posunula i slovenská bezpečnostná komunita.

Ani tento ročník sa Slovenské strategické fórum neusilovalo o formuláciu jednoznačných odpovedí na postavené otázky. Čiastočné závery sú ale zachytené na konci každej kapitoly.

Lekcia z Líbye: NATO a EÚ

Generálny tajomník NATO Rasmussen označil pôsobenie NATO v Líbyi za úspech. Akcia podľa neho ukázala schopnosť európskych členských krajín viesť operáciu. Na druhej strane zdôraznila absenciu určitých kritických spôsobilostí. Aké ponaučenie si môže NATO a EÚ odnieť z misie v Severnej Afrike? Je koncept „smart defence“ odpoveďou na negatívne následky znižujúcich sa rozpočtov? Bude sa podobný scenár opakovať v iných afrických krajinách?

NATO v súčasnosti prechádza dramatickým vývojom. Strategická koncepcia potvrdila platnosť článku 5 Washingtonskej zmluvy. Aliancia potvrdila, že sa bude aktívne zapájať do medzinárodného krízového manažmentu a bude sa snažiť efektívne reagovať na nové hrozby. NATO má skúsenosti s Afganistanom aj Balkánom. Po schválení strategickkej koncepcie sa všetci domnievali, že NATO je plne vyťažené operáciou v Afganistane a každý predpokladal, že sa bude ešte dlho iba diskutovať, ako by sa NATO malo zapájať v budúcnosti.

Udalosti v arabskom svete sú prekvapením nielen pre Spojené štáty, ale aj pre celú Alianciu. Nikto nevedel odhadnúť, aká bude sila týchto procesov a ako rýchlo sa tieto procesy dokážu rozšíriť v regióne. Konfrontácia plánov Aliancie a reality prišla veľmi rýchlo. NATO sa rozhodlo nereagovať celoplošne, ale zapojilo sa iba v Líbyi. Najprv to boli národné snahy a až neskôr sa operácia transformovala na operáciu Aliancie. Hoci zapojenie Aliancie v Líbyi ešte nie je vyhodnotené, prevláda názor, že táto operácia bola úspechom NATO. Poukázala sa ochotu a schopnosť európskych krajín viesť operáciu. Ukázalo sa, že Aliancia je schopná naplňať strategickú koncepciu. Misia v duchu rezolúcie OSN nebola zameraná na zvrhnutie režimu, de facto to však bolo cieľom operácie.

Aliancia podľa diskutujúcich preukázala rozhodnosť a pripravenosť na operáciu v rámci medzinárodného krízového manažmentu. Rovnako sa jej podarilo zareagovať v bezprecedentne krátkom čase. Pomerne rýchlo sa odsúhlasilo námorné embargo, operácia koalíčných ozbrojených síl, zabezpečenie bezletovej zóny a prijatie rezolúcie OSN 1973. Európske krajiny boli schopné efektívne zakročiť a využiť ekonomické aj vojenské nástroje. Vyvinul sa dostatočný vojenský

aj diplomatický tlak. Podarilo sa zapojiť aj nečlenské krajiny, akými sú napríklad Švédsko, Katar, Jordánsko, Spojené arabské emiráty, a iné. Počas operácie prevládol pragmatický prístup a Aliancii sa darilo urýchlene a efektívne veliť neočakávanej operácii. Významnú úlohu zohrala štandardná veliteľská štruktúra NATO. Na druhej strane EÚ nemala žiadne kapacity na zakročenie. Švédsko bolo schopné efektívne zaradiť svoje bojové lietadla a vďaka interoperabilite a investícii do spolupráce s nečlenskými krajinami sa mohli zúčastniť operácie.

Popri pozitívach je nevyhnutné uviesť aj obmedzenia, ktoré operáciu sprevádzali. Operáciu negatívne poznačila nejednotnosť v Aliancii. Nemecko sa zdržalo pri hlasovaní BR OSN, napriek tomu, že sa jednalo o operáciu vedenú európskymi krajinami. Operácia nebola širokospektrálna, z vojenského hľadiska nešlo o komplexnú operáciu, potenciálna pozemná časť operácie ani nebola plánovaná. Zapojenie členských krajín bolo minimálne. 28 krajín súhlasilo s operáciou, avšak zapojilo sa iba 8 z nich. Kľúčovú úlohu zohrávali partneri.

Aby operácia neprebíhala iba pod vlajkou NATO, bolo potrebné zapojiť aj arabské krajiny. Slovensko a iní členovia Aliancie boli pasívni v porovnaní so Švédskom a Fínskom a inými partnerskými krajinami. Veliteľská štruktúra NATO bola maximálne vypätá a existuje plán ju ešte zredukovať. V Aliancii dlhodobo neexistuje celý rad kapacít. Úsilie a celá misia boli veľmi reštriktívne a limitované.

Iniciatíva generálneho tajomníka NATO Smart Defence, ktorá sa snaží hľadať odpovede na problémy spomenuté vyššie, vystúpila do popredia aj počas operácie v Líbyi. Táto koncepcia bude jedným z hlavných bodov summitu v Chicagu v máji 2012. Lídri Aliancie budú hľadať odpoveď na otázku: „Ako za menej peňazí urobiť viac, alebo aspoň toľko ako dnes?“ Experti upozornili, že k starým hrozbám pribúda množstvo nových. Smart defence by mala stáť na troch pilieroch: prioritizácia, kooperácia a špecializácia.

V súčasnosti je Aliancia aktívna v týchto misiách: Kosovo, ISAF, Líbya (pozn.: ukončené k 31.10.2011), Ocean Shield, Active Endeavour. Ambícia Aliancie je viesť 2 veľké a 6 menších operácií. S najväčšou pravdepodobnosťou by Aliancia nebola schopná

začať ďalšiu operáciu.

Líbya sa dá považovať za pomerne pohodlný test pre Alianciu. Zároveň poskytuje tiež príležitosť komunikovať misiu verejnosti ako úspech. Podľa niektorých účastníkov je Líbya veľmi dobrým cieľom pre intervenciu zo Západu. Letecká intervencia je pomerne jednoduchá. Väčšina cieľov boli tanky rozmiestnené popri 600km diaľnici. Diskutujúci sa zhodli, že ak by toto už NATO nedokázalo, bolo by to zahanbujúce pre Alianciu. Členmi BR OSN je aj Čína a Rusko, ktoré ale nesúhlasia, že humanitárny cieľ bol jediným cieľom operácie. Sú si vedomé toho, že išlo aj o politickú operáciu, ktorej cieľom bolo zvrhnutie režimu.

Pred začatím povstania v Líbyi prebiehal ešte krvavejší konflikt na Pobreží Slonoviny. Podľa niektorých odborníkov ale nehrozili migračné tlaky na Európu, preto nenasledovala žiadna reakcia na tento konflikt. Rovnako aj konflikt v Sýrii je krvavejší, ale o intervencii sa neuvažuje. Pri Líbyi existovala silná regionálna podpora. Operáciu podporila Organizácia islamskej konferencie a Arabská liga. Africká únia sa postavila proti západnej intervencii, pretože Líbya mala veľmi silnú pozíciu v AÚ. Nemecko sa nezúčastnilo kvôli tomu, že existovala reálna hrozba, že bude nútené nasadiť pozemné vojská. Slovensko nemalo čo ponúknuť operácii v Líbyi. Nemáme letectvo, ktoré by sa dalo nasadiť do takejto operácie a naše pozemné kapacity by sa v operácii nedali využiť. Hoci bolo ale Slovensko výrazne neaktívne, naša pasivita zanikla v bloku s ostatnými novými krajinami EÚ.

Na záver panelu účastníci nadniesli niekoľko otázok, na ktoré bude medzinárodné spoločenstvo hľadať odpovede v nasledujúcich mesiacoch. Čo sa bude diať v post Kaddáfiovskom období? NATO aj EÚ nemajú spoločnú predstavu a spolupráca medzi EÚ a NATO, OSN a NATO je nízka. Ako dosiahnuť, aby tieto organizácie spolupracovali a vedeli koordinovať svoje aktivity?

Čiastkové závery

Z diskusie na strategickom fóre sa dá vyvodiť:

- Operácia v Líbyi bola neočakávane rýchlym testom Aliancie po schválení jej novej strategickej

konceptie

- Medzi pozitíva operácie by sa dalo zaradiť: promptnosť a rýchlosť s akou bola operácia začatá, realizácia operácie so súhlasom rezolúcie OSN 1973, zapojenie nečlenských krajín NATO do operácie
- Rovnako sa dajú spomenúť aj nedostatky a negatíva operácie: nejednotnosť vo vnútri Aliancie, neúčast' Nemecka, zapojenie nízkeho počtu členských krajín (iba 8), nekomplexnosť operácie z vojenského hľadiska neumožnilo otestovať nasaditeľnosť a spôsobilosti Aliancie v plnom rozsahu, veliteľská štruktúra Aliancie bola vyťažaná na maximum
- Operácia v Líbyi potvrdila opodstatnenosť a dôležitosť iniciatívy Smart Defence

Slovensko ako aktér medzinárodných vzťahov

Zatiaľ čo Slovensko aktívne pôsobí na Balkáne a vo Východnej Európe, udalosti v Severnej Afrike zaskočili Slovensko nepripravené. Akú rolu môže Slovensko zohrávať v tomto regióne? Sú slovenské skúsenosti relevantné pre Tunisko? Ako je možné širšie zapojenie Slovenska do MKM, aj v kontexte SHO?

Druhý panel jesenného fóra sa zameral najmä na otázky spojené so slovenským záväzkom prevziať patronát spoločne s Holandskom nad tranzíciou a reformou Tuniska. Diskusia sa sústredila na to, čo môže Tuisanom ponúknuť a odovzdať Slovensko.

Hneď na začiatku zaznel názor, že to nebolo iba Slovensko, ktoré ostalo nepripravené po udalostiach v Severnej Afrike, ale celý svet bol istým spôsobom nepripravený. V súčasnosti tak celý svet a medzinárodné spoločenstvo, ktorého je Slovensko súčasťou čelí historickým zmenám, fenoménu arabskej jari. Napriek kultúrnym rozdielom tu však je istá suma spoločných charakteristík vďaka ktorým vieme pochopiť situáciu, ktorá sa v Afrike odohráva.

V súčasnosti je Slovensko aktívne v oblasti juhovýchodnej Európy, východnej Európy. Zároveň

je dôležité, že už nehovoríme len o aktivitách mimovládnych organizácií a občianskej spoločnosti, ale aj štátnych inštitúcií, čo je dôkazom toho, že je to prirodzený záujem Slovenska. Záujem o transformačné a demokratizačné skúsenosti Slovenska zároveň potvrdzujú aj to, že kvalita zmien v našej krajine je pozitívna natolko, že je o ne záujem aj v zahraničí.

Po dosiahnutí určitej kvality a úrovne angažovaní Slovenska v susedských regiónoch prichádza nová výzva južného susedstva EÚ. V súvislosti s výzvami južného susedstva sa však pre Slovensko vynára hneď niekoľko zásadných otázok. V prvom rade je to otázka, o aký charakter zmien vlastne ide? Opakuje sa niečo ako rok 1989, alebo je to situácia úplne odlišná? Podľa poslednej správy Freedom House z roku 2010 sa v post-sovietskom priestore vytvorili podobné režimy ako v Severnej Afrike a aj reakcia obyvateľov, ktorá viedla k zmene režimov bola podobná tomu, čo sa dialo v post-sovietskom priestore. Viacerí experti sa aj preto zhodli, že relevancia našej skúsenosti obsahuje hodnoty, či už politické alebo kultúrne, ktoré sú aplikovateľné aj globálne, nielen v našom bezprostrednom okolí.

Viacerí experti zároveň vyjadrili názor, že záujem Tuniska o to, aby Slovensko hralo vedúcu rolu je aj dôkazom toho, ako sme vnímaní, teda ako krajina ktorá má skúsenosti s transformáciou a môže byť inšpiráciou. V súvislosti so zapojením Slovenska do aktivít v Tunisku však pred krajinou stojí hneď niekoľko problémov, ktoré si vyžadujú ujasnenie. V prvom rade, si musíme zväžiť naše kapacity a možnosti.

Tunisko je vo všeobecnosti vnímané ako krajina, ktorá má spomedzi krajín severnej Afriky najbližšie k možnému úspechu. Spoločenské a ekonomické charakteristiky sú podľa viacerých expertov najbližšie k tým v Európskej únii. Najväčším problémom v Tunisku nie je chudoba alebo analfabetizmus, ako je to v prípade Egyptu, ale nezamestnanosť vysokoškolsky vzdelaných ľudí. V neposlednom rade aj veľkosť krajiny je niečo, čo umožňuje lepšie pracovať na zmenách a pokrok by mohol byť zaznamenaný rýchlejšie. Tunisko je tak napríklad už teraz prvou krajinou kde sa uskutočnia voľby.

Tunisko má momentálne nastavených päť hlavných

priorít. V prvom rade, reforma bezpečnostného sektora. Viacero účastníkov vyjadrilo pozitívny názor, že Slovensko má v tejto oblasti skúsenosti, ktoré by mohlo ponúknuť aj Tunisku, keďže bezpečnostný aparát v týchto krajinách je dosť podobný tomu, aký bol na Slovensku v 90-tych rokoch. Zároveň sa Slovensko už viac rokov venuje problematike reformy bezpečnostného sektora aj v rámci OSN.

Ďalšou prioritou je získanie know-how, ako získať demokratickú legitimitu pre políciu, ktorý je vnímaná ako posluhovač bývalého režimu. Opäť niektorí zo zúčastnených poukázali na podobný problém, ktorému čelila slovenská polícia – prestavba systému, zavedenie nových pravidiel, výcviku, zmena legislatívy, personálne zmeny atď. Ďalšími prioritami pre Tunisko sú reforma súdneho systému, verejnej správy, regionálny rozvoj alebo posilnenie úlohy občianskej spoločnosti. A práve na tieto priority sú napríklad na Slovensku nastavené aj výzvy Slovak Aid.

Ďalšou zaujímavou otázkou pre Slovensko je, aké môže byť naše zapojenie v krízovom manažmente. Ak hovoríme o južnom susedstve, je to geograficky vzdialenejší región a vzhľadom na naše kapacity nebudeme svedkami toho, že budeme vysielat' stíhačky do severnej Afriky. Ak však vznikne potreba nasadiť v Tunisku sily, môžeme zvážiť to, kde máme iné kapacity. Napríklad môžeme nahradiť sily v krajinách, ktoré ine štáty opustili (príklad Bosny a Hercegoviny, Afganistan do menšej miery).

Mnohým expertom je jasné, že hnacím motorom tranzície a reforiem na Slovensku, bola integrácia do štruktúr NATO a EÚ. Túto víziu majú aj krajiny juhovýchodnej Európy a preto je pre Slovensko jednoduchšie zdieľať naše skúsenosti v tomto regióne. Práve preto padla na fóre aj zásadná otázka a to, či sme pripravení na podmienky v Tunisku keďže podobné vízie pre tento regióne zatiaľ nie sú v dohľade. Ako už bolo spomenuté, budeme schopní aplikovať našu tranzíciu do Tuniska?

Už dnes je podľa viacerých expertov zrejmé, že sa EÚ bude musieť v istom momente zamyslieť nad novým typom vzťahov. Je otázne, či vytvorí novú rámcovú polutku ako ENP, ale koncept partnerstva pre zdieľanú komunitu. Je však jasné, že budeme musieť reagovať na požiadavky krajín južného stredomo-

ria nejakou väčšou ponukou partnerstva. Zároveň je dôležité, aby túto kvalitatívnu zmenu pocítil aj bežný občan. Je potrebné vytvoriť udržateľný systém, kde budú mať občania uplatnenie. Na druhej strane je potrebné, aby si aj obyvatelia v Tunisku a Tunisko ako také našlo dôvod, prečo sa transformovať.

Niektorí účastníci dali do pozornosti aj otázku, či máme na to, aby sme efektívne fungovali v Tunisku. Zároveň zazneli aj pochybnosti, či Slovensko skutočne vyčerpalo svoj potenciál tam, kde v súčasnosti pôsobíme – v Bielorusku, na Západnom Balkáne, na Južnom Kaukaze. Ak má Slovensko problém presadiť sa v týchto krajinách, napríklad so Srbskom ešte stále nedokážeme založiť spoločné podniky, mali by sme pouvažovať možno radšej nad využitím toho, kam sme už investovali a pokúsiť sa rozvinúť práve tento potenciál.

Pridanou hodnotou Slovenska sú skúsenosti s mečiarizmom, s privatizáciou a demokratizačným procesom. Otázne ostáva, aké problémy sú v Tunisku a či sa zhodujú s tými slovenskými. Rozumie Slovensko napríklad islamskému radikalizmu? Pokiaľ hovoríme o SSR, je výborne, že tunisania identifikovali tento problém, avšak nie je celkom zrejmé, či Slovensko bude vedieť reagovať na to, čo sa deje v regióne nakoľko bezpečnostný systém Slovenska je úplne odlišný ako ten v Tunisku.

Dôležitým faktorom pôsobenia Slovenska ako patróna pre tranzíciu v Tunisku bude a je verejná mienka a najmä informovanosť o aktivitách. Slovenská diplomacia v EÚ a NATO je vedená pozitívne a trend je jasný. Podpora roly Slovenska v rozvoji demokracie podľa Transatlantických trendov GMF je 38 %. Takéto nízke percento podľa účastníkov do veľkej miery odráža nezvládnutú komunikáciu. O to zložitejšie to potom politici budú mať pri vedení akcií aj proti verejnej mienke. Ak nemáme všetko vyjasnené na domácej strane, môže sa zopakovať situácia ako pri rozhodovaní o eurovale. Nízke percento nemusí hneď značiť, že niečo nemáme robiť, ale že máme dovzdelat' ľudí.

Čiastkové závery

Z diskusie na strategickom fóre sa dá vyvodit':

- Relevancia Slovenskej transformačnej

skúsenosti obsahuje hodnoty, či už politické alebo kultúrne, ktoré sú aplikovateľní aj globálne

- Je dôležité, aby Slovensko zvážilo svoje kapacity a možnosti pre zapojenie sa do asistencie transformovania systému v Tunisku a aktívne prevzatie úlohy patrona nad Tuniskom
- Slovenská skúsenosť s reformou bezpečnostného sektora môže byť pre Tunisko relevantná avšak vždy bude nevyhnutné brať do úvahy podmienky v krajine.
- Dôležitým faktorom pôsobenia Slovenska ako patrona pre tranzíciu v Tunisku bude a je verejná mienka a najmä informovanosť o aktivitách Slovenska v regióne
- Slovensko, ako aj EÚ sa bude musieť v istom momente zamyslieť nad novým typom vzťahov a ponukou partnerstva pre krajiny v regióne a najmä tie, kde bude tranzícia úspešná

Biela kniha obrany - nové a lepšie ozbrojené sily?

Koncom augusta Vláda SR vzala na vedomie Východiská strategického hodnotenia obrany a uložila Ministrom obrany SR vypracovať model ďalšieho smerovania armády. Podarilo sa Bielej knihe adresovať problémy rezortu? Ktoré aspekty sa podarilo zlepšiť? Bude Slovensko schopné plniť svoje medzinárodné záväzky?

V úvodnom vystúpení panelu prítomní diskutujúci zhodnotili podmienky a situáciu v dobe pred začiatkom procesu Strategického hodnotenia obrany. Z vnútropolitického hľadiska išlo najmä o absenciu dlhodobého dialógu politického vedenia a vojenských expertov. Situácia bola poznačená klesajúcou dôveryhodnosťou v Ministerstvo obrany z dôvodu odhalovania káuz predošlého vedenia rezortu. Navyše na občanov dolahla svetová finančná kríza, čo spôsobilo zmenu priorit Vlády SR a vytlačilo výdavky na obranu štátu na okraj jej záujmov.

Medzinárodnopolitický pohľad na situáciu pred začiatkom SHO taktiež poznačila finančná kríza. Okrem toho sa MO SR stretávalo s problémami spojenými s plnením medzinárodných záväzkov Slovenskej republiky. Vo vnútri rezortu bolo dlhodobým problémom poddimenzovanie potrieb obrany. MO SR nemalo vytvorenú dlhodobú stratégiu a víziu a po začiatku procesu SHO sa ukázalo, že je akútny nedostatok rezortných aj odborných skúseností z procesov SHO v zahraničí. Prítomní odborníci považujú tieto podmienky za kľúčové a limitujúce pre napĺňanie stanovených cieľov SHO.

Ekonomicky na tom nebola situácia na Slovensku o nič lepšia. Pri vstupe do procesu SHO sa SR stretávala s odčerpávaním zdrojov kvôli nasadeniu OS SR v operácii ISAF. Podľa prítomných odborníkov chýbali zdroje na budúce spôsobilosti. Práve spôsobilosti treba podľa istej skupiny diskutujúcich budovať, čo prispeje k navýšeniu bojaschopnej časti Ozbrojených síl SR, ktorá je dnes na úrovni 54%.

Ďalšou diskutovanou témou v súvislosti so začiatkom procesu SHO boli ciele, ktoré si autori stanovili. Základným cieľom bolo podľa nich definovanie politicko-strategického rámca pre dlhodobý rozvoj obranného potenciálu SR a ozbrojených síl. Tento cieľ je naplnený len z časti, pretože slúži až ako výsledok celkového procesu. Napriek tomu sú isté výsledky vidieť už dnes. Predovšetkým ide o načrtnutie základného rámca ďalšieho postupu SHO.

Druhým cieľom bolo vytvorenie platformy na širší politický a celospoločenský dialóg o základných otázkach smerovania obranného systému štátu a rozvoja OS SR. Diskutujúci odborníci sa zhodli na pozitívach stanoveného cieľa, ako sú spolupráca s Českou republikou, angažovanie bezpečnostných komunit, či zjednotenie pohľadov a prístupov politických a vojenských predstaviteľov MO SR na stav OS SR. Avšak stále vidia rezervy v slabom dialógu na úrovni Vlády SR a v mizivom využití unikátneho know-how z orgánov NATO.

Počas diskusie sa medzi odborníkmi preberali prevažne témy spojené s komunikáciou a spoluprácou medzi rezortmi obrany a zahraničných vecí. Napriek tomu, že sa spoločná kooperácia javí ako reálna a pripomienkovanie zo strany Ministerstva zahraničných vecí sa rozbieha, istá skupina diskutérov

sa prikláňa k názoru, že proces SHO ukázal rozdielne vízie do budúcnosti oboch rezortov.

Za jeden z chýbajúcich elementov pri procese SHO považujú prítomní experti diskusiu a kontrolu z prostredia mimo rezortu. Pri svojej kritike sa sústredili na mimovládny sektor a akademickú obec. Mimovládnym organizáciám bol vyčítaný najmä nedostatok odborníkov, ktorí by kritizovali a reagovali na prácu rezortu obrany, čo by prispelo k vyššej výkonnosti a väčšej funkčnosti.

Chýbajúce obranné plánovanie bolo rovnako medzi diskutovanými problémami súčasného stavu obrany. Jedna skupina prítomných sa zhodla kriticky na tom, že kameňom úrazu je nedostatočné personálne obsadenie. Ich oponenti však nevidia problém v nedostatku ľudí, ale v reálnych výstupoch procesu.

V závere panelu boli predstavené niektoré z hlavných krokov po prijatí Bielej knihy o obrane SR v 2012. Vypracovanie implementačného rozvoja OS SR na obdobie, ktoré bude obsahovať dlhodobú projekciu rozvojových projektov slúži ako jeden z prvých postupov. Následne budú pripravené zmeny v systéme služby vojakov. Ďalším krokom bude proces modernizácie, po ktorom bude nasledovať úprava potrebných zmien v legislatíve SR.

Prítomní odborníci ukončili panelovú diskusiu pozitívne o stave komunikácie s Národnou radou Slovenskej republiky a Vládou Slovenskej republiky. Vláda SR potvrdila politickú ambíciu, keď zobrala na vedomie dokument nazvaný „Východiská strategického hodnotenia obrany SR“ a potvrdila tak vojensko-politickú dôležitosť procesu. To vidia experti ako signál, ktorý znamená ochotu Vlády spolupracovať a riešiť problémy načrtnuté v SHO. Kabinet sa dohodol na rozpočte na obranu vo výške 1,16%, čím zabránil dlhodobému pádu obranného rozpočtu.

Čiastkové závery

Z diskusie na strategickom fóre sa dá vyvodiť:

- Strategické hodnotenie obrany SR je naplno rozbehnuté a svojou analytickou časťou sa dostalo za počas procesu.

- Napriek potreby neustáleho zlepšovania procesu SHO, čiastočné výsledky stanovených cieľov poukazujú na správne smerovanie.
- Existuje priestor pre zlepšenie spolupráce a komunikácie na úrovni Vlády a medzi ministerstvami.
- Akútnym nedostatkom je slabé budovanie spôsobilostí Slovenska a následné navýšenie bojaschopných OS SR.
- Je potreba zapojenia predstaviteľov OS SR do procesu rozhodovania a diskusie a získavať know-how z procesov SHO zo skúsenejších štátov a medzinárodných organizácií.

Bielej knihy obrany – ako ďalej?

Napriek tomu, že rozsiahle plánované reformy ozdravujú rezort a Ministerstvo obrany získalo podporu pre väčšinu svojich rozhodnutí, mnohé sporné otázky sa zatiaľ nepodarilo vyriešiť. Čo nesmie chýbať v Bielej knihe obrany? Je koncept modernizácie techniky a obmeny výzbroje realizovateľný mimo kapitoly rozpočtu MO SR? Pokročila medzinárodná spolupráca v oblasti obrany? Pokročila spolupráca medzi silovými rezortmi v rámci Slovenska?

Diskusie v poslednom paneli strategického fóra sa sústredila najmä na nedoriešené sporné otázky súvisiace s prípravou Bielej knihy obrany. V kontexte aktuálneho politického diania na Slovensku a obáv o budúcnosť Bielej knihy obrany sa ale nepodarilo rozprúdiť širšiu debatu o nových iniciatívach a impulzoch pre rezort obrany. Debata sa zamerala najmä na absenciu širšej koncepcie bezpečnosti štátu a problematiku zdrojového zabezpečenia reforiem.

Napriek tomu, že vláda sa vo svojom programovom vyhlásení zaviazala vykonať strategické hodnotenie obrany za účelom dlhodobého rozvoja obranného potenciálu Slovenskej republiky a ozbrojených síl, SHO podľa niektorých odborníkov nepostihuje v plnom rozsahu analýzu všetkých komponentov národnej obrany a bezpečnosti. Hoci je proces strategického

hodnotenia obrany podľa všetkých odborníkov nevyhnutný, časť diskutujúcich sa nazdáva, že v kriticknej situácii nie sú len ozbrojené sily. Na Slovensku nemáme doriešenú otázku bezpečnostného systému štátu, hoci sa ňou zaoberáme už niekoľko rokov. Obrana nie je len záležitosťou Ozbrojených síl SR, ako sa často zjednodušene a nesprávne chápe, preto aj v procese príprav musia byť zastúpení odborníci nielen z oblasti bezpečnosti, ale z celého spektra politického a vojenského života. Otáznou je tak i snaha štátneho tajomníka Ministerstva obrany, ktorý inicioval proces strategického hodnotenia obrany. Ten nemá dostatočné kompetencie a právomoci, aby mohol v plnom rozsahu zabezpečiť zapojenie a riadenie všetkých zodpovedných zložiek štátu, ktoré majú vo svojich kompetenciách otázky bezpečnosti a obrany štátu.

Námietka tak padla i voči názvu samotného dokumentu. Kým „Záverý strategického hodnotenia obrany SR“ jednoznačne naplňajú očakávania i ambíciu Ministerstva obrany ako rezortného analytického dokumentu, materiál nerieši celé spektrum problematiky zabezpečenia obrany a bezpečnosti štátu, ako je uvedené v názve. Tým nemôže vytvoriť ani dostatočné analytické predpoklady pre prípravu Bielej knihy obrany SR. Názov nového dokumentu by teda mal podľa niekoľkých expertov znieť „Biela kniha Ministerstva obrany SR“.

Na druhej strane je potrebné zdôrazniť, že sa všetci zúčastnení zhodli na opodstatnenosti a potrebe analýzy pre rezort obrany. Vďaka prebiehajúcemu strategickému hodnoteniu nie sú reformy v rezorte Ministerstva obrany podmienené a blokované stagnujúcimi debatami o celkovej bezpečnostnej koncepcii Slovenskej republiky, ktorá bola iniciovaná ešte v roku 2002.

Druhou nosnou témou posledného panelu sa stala otázka finančného zabezpečenia a prepojenia ekonomických a vojenských záležitostí. Naplnenie cieľov SHO si vyžaduje komplexný prístup pri definovaní priorit v oblasti bezpečnosti a obrany, ale aj pri rozhodovaní o vytvorení a zabezpečení dostatočných zdrojov a prostriedkov na ich realizáciu. Financovanie Ministerstva obrany ale reflektuje zdrojové zabezpečenie Slovenska. Krytie verejných výdavkov verejnými príjmami je na Slovensku problematické. Len 80,7% verejných výdavkov je

krytých príjmami, čím sa Slovensko dostáva na 5. najhoršie miesto v rebríčku, kde priemer EÚ 27 predstavuje 87,3%.

Odpoveďou niektorých odborníkov na túto problematiku je prioritizácia. Slovensko si v Bielej knihe musí po vzore Bielych kníh iných štátov stanoviť priority, a nielen ambície. Zároveň podľa odborníkov nie je dostatočne využitý priestor na spoluprácu medzi silovými rezortami.

Na fóre tiež zaznel názor, že si nemôžeme dovoliť obhajovať záväzky k našim partnerom na poli bezpečnostnom, ale pritom dávať do úzadia záväzky na poli ekonomickom.

V súvislosti s obavami o kontinuitu procesu strategického hodnotenia obrany niektorí experti navrhli, aby bola Biela kniha obrany SR nadrezortným dokumentom na úrovni zákona, ktorý bude mať právny rámec schválený parlamentom.

Čiastkové závery

Z diskusie na strategickom fóre sa dá vyvodiť:

- Na Slovensku absentuje širšia bezpečnostná koncepcia. Napriek tomu je proces strategického hodnotenia obrany, ktoré realizuje MO, nevyhnutný a prospešný pre rezort.
- Nedostatočné zdrojové zabezpečenie rezortu je potrebné kompenzovať zvýšenou prioritizáciou v rezorte obrany.
- Silové rezorty Ministerstvo vnútra a Ministerstvo obrany SR musia začať intenzívnejšie spolupracovať.
- Biela kniha obrany SR by bola záväznejšia, ak by bola povýšená na zákon, ktorý musí byť schválený parlamentom.

Namiesto záveru

Zapojenie Severoatlantickej aliancie v Líbyi na jednej strane potvrdilo úspešnosť medzinárodného spoločenstva. Aliancia preukázala rozhodnosť a pripravenosť reagovať v bezprecedentne krátkom čase v situácii, ktorú nikto nečakal. Popri dostatočnom vojenskom a diplomatickom tlaku európskych krajín sa do konfliktu dokázali zapojiť i nečlenské krajiny. Na druhej strane, opäť do popredia vystúpila nejednotnosť v Aliancii. Napriek súhlasu 28 krajín sa do nej aktívne zapojilo iba 8 štátov. Z vojenského pohľadu nešlo o komplexnú operáciu. Napriek tomu sa i tak objavili problémy so strategickou prepravou, zásobovaním, či zberom spravodajských informácií. O to viac teraz Aliancia usiluje o hľadanie riešenia spomínaných problémov, ktoré bude hlavným bodom aj nadchádzajúceho summitu NATO v Chicagu v máji 2012.

Slovensko poslalo do oblasti len jediného personalistu. Hoci máme 7 rokov žienijnú jednotku v Afganistane, nepriúčame sa nových schopnostiam a tak treba prehodnotiť naše pôsobenie v zahraničných misiách.

Úloha Slovenska v regióne Severnej Afriky spočíva v odovzdávaní našich skúseností z transformácie Tunisku. Napriek kultúrnym rozdielom existuje istá suma spoločných charakteristík, ktoré nám uľahčujú pochopiť situáciu. Zároveň je Tunisko vnímané ako krajina s najvyšším potenciálom pre jej úspešnosť. Na druhej strane absentuje tuniská perspektíva členstva v NATO a EÚ, ktorá je hnacím motorom reforiem v Južnej Európe, kde sme doteraz pôsobili. Z toho pre medzinárodné spoločenstvo vyplýva i potreba nového rámca partnerstiev.

Strategické hodnotenie obrany sa dostalo za polčas procesu a je vidno už i prvé pozitívne výsledky. Ministerstvo obrany načrtlo základný rámec ďalšieho postupu SHO, pokročila spolupráca s Českou republikou, či širšou bezpečnostnou komunitou. Na druhej strane proces odhalil nedostatočnú kapacitu mimovládnych organizácií a akademickej obce pripomienkovať prácu rezortu, čo by zvýšilo jeho výkonnosť a funkčnosť. Kým prvý panel venovaný SHO končil v pozitívnom duchu najmä v dôsledku vzatia dokumentu na vedomie Vládou SR, druhý panel reflektoval neistotu v realizácii jednotlivých

návrhov v kontexte predčasných parlamentných volieb. Zároveň tiež absentuje širšia bezpečnostná koncepcia a dlhodobá stratégia v oblasti financovania armády.

CENAA analýzy
Centrum pre európske a severoatlantické vzťahy
Haanova 10
851 04 Bratislava
www.cenaa.org